

"אגורה באהלך עולמים"

(תהילים ס"א)

חיי שרה – תשפ"ג

איזהו עשיר, השמח בחלקו

עוד אנו מוצאים בגמרא **בבא מציעא** (פז.) שאומרת: אברהם אמר למלאכים, ואקחה פת לחם וסעדו לבכם ולבסוף כתוב: ואל הבקר רץ אברהם. אמר ר' אלעזר, מכאן שצדיקים אומרים מעט (רק פת לחם) ועושים הרבה (הכין להם לשונות וכו'). אבל רשעים, אומרים הרבה ואפילו מעט אינם עושים. מהיכן למדו זאת? מעפרון. שבתחילה אמר "ארץ ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך מה היא" ולבסוף כתוב: "וישמע אברהם אל עפרון וישקל אברהם לעפרון את הכסף אשר דבר באזני בני חות ארבע מאות שקל כסף עבר לסחר". בתחילה היה מוכן לתת עפרון את השדה במתנה, לבסוף לא רק שלקח את הכסף, אלא לקח מטבעות מובחרים שניתן לסחור איתם בכל העולם. ואנו שואלים: עפרון הרי רצה לתת לאברהם את השדה במתנה ואברהם הוא זה שלחץ עליו למכור ולא לקבל במתנה. אם כך, מדוע נתפס עפרון בצורה כזו של רשע שאפילו מעט לא עושה, אין זו אשמתו שאברהם לא רצה לקבל את השדה במתנה.

ניישב את הדברים: אומר **הזוהר הקדוש**: ר' אלעזר אמר, כיצד הגיע אברהם למערת המכפלה? הוא רדף אחרי עגלה שברחה לו והגיע למערה. **דבר אחר**, שכל יום היה אברהם מתפלל תפילת שחרית בשדות והתקרב לאותה חלקה והיה ריח גן עדן ואש יוצאים מהמערה ולכן תיקן עצמו להתפלל שם, ושם דיבר איתו הקב"ה ובגין כך היה רצונו באותו המקום. שואל הזוהר: אם כך, מדוע התעכב אברהם עם רכישת המערה עד כה? הוא גילה את המערה הרבה לפני ששרה אימנו הלכה לעולמה.

אלא, אברהם נהג בחכמה, שידע כי אם יציע סתם כך לקנות את המערה, יחשדו שיש משהו במערה ולא היו מסכימים למכור לו אותה. אברהם מחכה לעיתוי הנכון ונראה כאילו הוא רוצה לקבור את מתו וכך אין חשד לגביו ויש הסכמה על המכירה.

עוד מוסיף הזוהר, בוא וראה, אם היה עפרון רואה מה שראה אברהם במערה, לא היה מוכר אותה לעולם. וודאי שלא ראה עפרון דבר ונתגלה הדבר רק לאדון המקום (למי שהקב"ה מיעד את המקום. פעמים שיש מוצר או עסקה מונחת על השולחן ויש עוברים ושבים רבים שאינם מבחינים בדבר ופתאום מגיע האדם שלו מגיע מלמעלה והוא משגשג עם הדבר). אברהם הוא אדון המערה ולכן הוא זכה לגילוי המערה ולא עפרון שלא היה לו חלק בה והיה בעיניו כדבר חשוך ועל כן אמר עפרון 'קח אותה'.

מכאן נבין מה שאמר אברהם, שהוא נוטל את השדה בדין. באמת, את כל ארץ ישראל אין הוא זוכה לה עד שיבוא דור רביעי. אבל במערה הוא זכה כבר מעשיו והראיה, שהדבר מתגלה רק לבעליו ולכן תובע אברהם לקבל את המערה.

למערת המכפלה קדושה מיוחדת, אומר ר' **בחי**: "ויתכן לומר עוד בשם קריית ארבע היא חברון, היא נקראת חברון על שם שכל הקבור שם נפשו מתחברת למעלה בעיר אלהים עם ד' מחנות שכינה, ולא לחנם חמדוה אבות העולם. אלא שממש זכות הנשמות להתחבר לשרשן, שהוא כסא הכבוד וזהו קרית ארבע היא חברון".

אומר המחבר בספר טור הארץ: כאשר נלחם הסמ' עם יעקב, הוא התאמץ לעשות את יעקב בעל מום. מדוע? בכדי שלא יזכה להיקבר במערת המכפלה. כמובן שהקב"ה שינה את התוכניות וריפא את יעקב, אבל אם אין יעקב זוכה לה, היה עשוי זוכה במערה במקומו. וידע הסמ' שכל ההשפעות הרוחניות שיזכו להם ישראל בעתיד, הם בזכות המערה ואם יצליח לעכב בעד יעקב, הוא מעכב בעד כל ישראל.

בפרשתנו אברהם רוצה לקנות את מערת המכפלה בכדי לקבור את שרה אמנו, לשם כך הוא פונה לבני חת שיסייעו לו לקנות את המערה מעפרון החיתי.

אומר **המדרש**: כמה דיו נשפך וכמה קולמוסים משתברים בכדי לכתוב עשר פעמים בני חת. להגיד שכל מי שמברר מקחו של צדיק כאילו קיים עשרת הדברות. פירוש הדברים: בעבר היה נהוג לקבור את המת למשך שנה אחת בלבד ולאחר שנה, היו מוציאים ומניחים אחר במקומו. לכן כאשר פנה אברהם לבני חת, אמרו לו "במבחר קברנו את מתך" – תבחר קבר ונפנה אותו עבורך. מגלה אברהם, שיש המשכיות לנפש וע"י הקבורה האדם נטמן ולאחר מכן בתחיית המתים. אברהם מוכן לשלם 400 שקל כסף עבור חלקת אדמה ולקבור את מתו לצמיתות. גם בני חת מבינים שאם לא היה עניין בדבר, לא היה מוכן אברהם לשלם סכום רב כ"כ. זו כוונת המדרש, כאילו קיים עשרת הדברות, הדברות ניתנו על מנת שנתחזק באמונה בהשם יתברך ונדע שיש עולם הבא. לכן המברר מקחו של צדיק (אלו בני חת) כאילו קיים עשרת הדברות.

אברהם מדבר עם בני חת ואומר להם: "גר ותושב אנכי עמכם תנו לי אַחֲזֵת קֶבֶר עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָה מִתִּי מִלְּפָנַי". מפרש **רש"י**: "אם תרצו הריני גר. ואם לאו אהיה תושב וְאֶסְלַח מִן הַדִּין, שְׁאֵמֵר לִי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: לְיָרֵאָה אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת". המפרשים תמהים על פירוש זה. הרי כתוב בפרשת לך לך: "וַיְהִי יָבֵן בֵּין רַעֲיִי מִקְנֵה אֲבָרָם וּבֵין רַעֲיִי מִקְנֵה לוֹט וְהַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרָזִי אֲזִי יֵשֵׁב בְּאֶרֶץ". על פסוק זה אומרים, 'התחיל בכד וסיים בחבית'. מה הקשר בין תחילת הפסוק לסופו? שם אומר **רש"י**: "לְפִי שֶׁהָיוּ רוֹעִים שָׁל לוֹט וְשָׁעִים, וּמְרַעִים בְּהִמְתָּם בְּשָׂדוֹת אֲחֵרִים, וְרוֹעִי אֲבָרָם מוֹכְרִים אוֹתָם עַל הַגָּזֶל. וְהֵם אוֹמְרִים: נִתְּנָה הָאָרֶץ לְאֲבָרָם, וְלוֹ אֵין יוֹרֵשׁ, וְלוֹט יוֹרֵשׁ וְאֵין זֶה גָּזֶל. וְהַפְּרָזִי אֲזִי יֵשֵׁב בְּאֶרֶץ" – ולא זָכָה בָּהּ אֲבָרָם עֲדִיין". נמצא שיש קשר בין תחילת הפסוק לסופו, שהריב הוא בעניין הגזל וסוף הפסוק הוא הוכחה לגזל.

נחזור לדברי אברהם לבני חת שאמר: גר או תושב. כיצד יכול אברהם לומר שהוא תושב, אם הכנעני עוד הארץ והוא עדיין לא ירש אותה? אלא, מה שהבטיח לו הקב"ה 'לורעך אתן את הארץ הזו', הכוונה כאשר יהיה לאברהם זרע. בפרשת לך לך בויכוח עם רועי לוט, לאברהם עדיין אין זרע ולכן הוא לא ירש את הארץ ועל כן האשימו רועי אברהם את רועי לוט על דבר הגזל. אבל בפרשתנו, יצחק כבר נולד ויש לאברהם זרע ולכן זכה אברהם בארץ ויכול לקחת את השדה בדין.

אבל הדברים עדיין קשים, כיוון שאומרת התורה בברית בין הבתרים: "וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹד דָּן אֲנֹכִי וְאֲחֵרֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרַכְשׁ גְּדוֹל. וְאֶתָּה תִּבּוֹא אֶל אֲבֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם תִּקְבָּר בְּשִׁיבָה טוֹבָה. וְדוֹר רְבִיעִי יוֹשְׁבוּ הַנְּהַ פִּי לֹא שְׁלֹם עוֹן הָאֲמָרִי עַד הַנְּהַ". מפרש **רש"י**: "לְאַחַר שֶׁיִּגְלוּ לְמִצְרַיִם וְהָיוּ שָׁם שְׁלֹשָׁה דוֹרוֹת, וְהָרְבִיעִי יוֹשְׁבוּ לְאֶרֶץ הַזֹּאת, לְפִי שֶׁבְּאֶרֶץ כְּנָעַן הָיָה מִדְּבַר עֲמוֹ וְכָרַת בְּרִית זֶה, כְּדָכְתִּיב: "לִתֵּת לָךְ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ". וְכֵן הָיָה: יַעֲקֹב גָּרַד לְמִצְרַיִם, יָצָא וְחָשׁוּב דוֹרוֹתָיו: יְהוֹדָה (דור ראשון) פָּרַךְ (דור שני) וְחֶצְרוֹן (דור שלישי), וְכָלֵב בֶּן חֲצֵרוֹן (דור רביעי) מִבְּמֵי הָאָרֶץ הָיָה". כִּי לֹא שְׁלֹם עוֹן הָאֲמָרִי – לְהִיּוֹת מִשְׁתַּלֵּחַ מֵאֲרָצוֹ עַד אוֹתוֹ זְמוֹ, שֶׁאֵין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִפְרָע מֵאֶמְהָ עַד שֶׁתִּמְלֹא סְאֵתָהּ. אִם כֵּן הֵם הַדְּבָרִים, נִמְצָא שְׁגָם לְאַחַר הוֹלֵדֵת יִצְחָק אֲבָרָה אֵינוֹ יוֹכֵל לִטְעוֹן שִׁיקָח אֶת הַשְּׂדֵה בְּדִין, כִּיוֹן שֶׁרַק דוֹר רְבִיעִי יִקְבְּלוּ אֶת הָאָרֶץ. וְהַדְּבָרִים צְרִיכִים בִּיאֹר."

ניתן לצפות בשיעור המלא בערוץ של הרב דוד לוי ביוטיוב

זה שהבטיח הקב"ה: לזרעך אתן את הארץ הזאת. בפשט, למי שיבוא אחריו. בעומק, מבין אברהם שרק ישראל יכולים לזכות לקדושה זו ואם הקדושה היא בעבור ישראל בלבד, הוא נוטל את המערה בדין ואין צורך לחכות עד דור רביעי.

נחזור לעפרון שמנהל דו שיח עם אברהם על המערה. עפרון מציע לאברהם לקבל את המערה במתנה: "לֹא־אֶדְנִי שְׁמַעְנִי הַשְּׂדֵה נְתַתִּי לָךְ וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר־בָּהּ לְךָ נְתַתִּי" ומוסיף אף את השדה. אבל מאידך, רואה עפרון שהוא מונה לאברהם את כל חסרונות המערה ובכל זאת אברהם לא מוותר ורוצה לקנות אותה. מבין עפרון, שכל אדם בר דעת היה מוותר מוזמן וכיוון שאברהם אינו כן, וודאי יש כאן איזה עניין וניתן לייקר את המקום. רבותינו מגלים, שבני חת התערבו במכירה ומכוחם קיבל אברהם את הבעלות. שכתוב: "וַיִּקַּם הַשְּׂדֵה וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר בּוֹ לְאַבְרָהָם לְאַחֲזֵת קְבֵר מֵאֵת בְּנֵי חַת". עפרון לא היה מוכן למכור ורצה לייקר עוד את המערה ורק כשהתערבו בני חת ואיימו עליו שאם לא ימכור יורידו אותו ממעלתו, הסכים עפרון למכור את המערה לאברהם בעבור 400 שקל כסף עובר לסוחר.

אומר המגלה עמוקות: 'רע עין' בגימטרייה זה 400. בכדי לבטל עין רעה זו, נתן אברהם 400 שקל כסף. מידה זו של עין רעה היא היפך ממידתו של אברהם. אומר התנא באבות (ה,ט): כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו, מתלמידיו של אברהם אבינו. עין טובה, ורוח נמוכה, ונפש שפלה. עפרון הוא היפך מידת אברהם, בעל עין רעה.

אומר הרמב"ם: כבר בארנו פעמים רבות שעניין עין טובה היא ההסתפקות ונפש שפלה היא הזהירות ורוח נמוכה היא העונה יתירה. עין טובה היא להסתפק במה שנתן לך הקב"ה! כך הם הצדיקים. יעקב אבינו אמר כאשר פגש בעשיו אחיו: "יש לי כלי". הצדיקים מאמינים שאם היה נצרך להם יותר ממה שיש להם, וודאי הקב"ה היה שולח להם. אם אדם היה צריך לקבל רכב חדש שיעזור לו בעבודת ה', הוא יקבל ולא יעזור לו להסתכל על החבר שכן קיבל.

אומר שלמה במשלי (כב,ט): "טוב עין הוא בְּרָךְ פִּי נֶתַן מִלְחָמוֹ לְדָל". אומר הגר"א: טוב עין בגימטרייה, 147. יעקב אבינו חי 147 שנים והיה מסתפק במה שחנן אותו אלוהים. הוא אמר לעשיו "יש לי כלי"- גימטרייה 400 וכמו שאברהם רצה לבטל עין רעה של עפרון ע"י 400 שקל כסף. כך יעקב מבטל את מידת עשיו שאמר "יש לי רבי". כוונתו, יש לי הרבה אבל אני רוצה עוד ואינו מסתפק במה שנתן לו הבורא יתברך.

ממשיך ואומר הרמב"ם: "כמו שהתבאר בפרק שלפני זה והשלש שכנגדן הוא החריצות לקנות הממון והוא עין רעה", זה אדם שלא שמח במה שנתן לו הקב"ה ותאב הוא לעוד ממון וכסף ועל כל אחד לבדוק את עצמו היכן הוא מונח! האם באמת חסר לך משהו לעבודת השם שלך? מה שיש לחבר או לשכן, הוא לא מעניינך! אם הוא קיבל, סימן שהוא זקוק לכך ונתנו לו מלמעלה. עפרון ועשיו לא הסתפקו במה שנתן להם הקב"ה ועפרון הופך עצמו, שתחילה רצה לתת במתנה ולבסוף הפקיע את המחיר.

אומר שלמה במשלי (לח,ג): "רֵאשׁ וְעֶשֶׂר אֶל תִּתֵּן לִי". כוונתו, אם אתה רוצה לתת לי עושר שיעשה אותי עני, אל תתן לי. באיזה עושר מדובר? כתוב בתהילים: "עֲצֵבֵי הַגּוֹיִם כָּסֶף וְנֶזֶב מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם". כאשר מרגיש אדם שהוא השיג את הכסף והעושר בידים שלו, אין שמחה בכסף, הוא יהיה כמו עני ותמיד ירגיש חסר. יש לו מנה, ירצה מאתיים וכו'. דבר זה מביא עצבות- 'עצבי', שאין לו עין טובה להסתפק במה שחנן אותו אלוהים ורק רוצה עוד ועוד.

עוד אומר הרמב"ם: "אמנם ההסתפקות באברהם, הוא אמרו למלך סדום: אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך וגו'. וזה תכלית ההסתפקות והוא שיניח אדם ממון גדול ולא יהנה ממנו, אפילו בדבר מועט". נבין כי ארבעת המלכים ניצחו את החמישה ולקחו את כל רכושם. אחר כך אברהם מנצח את הארבעה ומדובר כאן בכמויות של כסף וזהב. אומר מלך סדום לאברהם, קח את הרכוש ותן לי הנפש ואברהם לא לוקח אפילו דבר מועט כמו חוט. לאברהם יש את מידת ההסתפקות, אומרת התורה: "וַיִּהְיֶה בְרָךְ אֶת אַבְרָהָם בְּכָל־יְשׁוּ לוֹ אֶת כָּל הַנְּחוּץ לוֹ לְעִבּוּדַת הַשֵּׁם שְׁלוֹ. נדגיש, כי אין כל איסור להרוויח כסף ואף להתעשר, אבל יש איסור לעסוק בזה כל היום ולחשוב איך אני מרוויח יותר.

אומר אברהם: "בְּכֶסֶף מְלֵא יִתְּנֶנָּה לִי בְּתוֹכְכֶם לְאַחֲזֵת קְבֵר". מה כוונת המושג כסף מלא? רש"י אומר: שהיה מוכן לשלם כל שווי הקרקע. אבל עפ"י מה שהסברנו, אברהם היה שלם במידת עין טובה, אצלו מידת ההסתפקות היא מאה אחוז וממילא הכסף שלו נקראה 'כסף מלא'. מי שנגוע בעין רעה, הוא מרגיש תמיד חסר ואילו השמח בחלקו, לא מרגיש בחיסרון אף פעם. ומי יכול להוציא דבר מאיש רע עין? רק מי שספג מלא, שיש לו מידת ההסתפקות כמו אברהם.

אדם יבחן את עצמו היכן הוא מתאמץ? האם יש בזה צורך? תראה מה נתן לך השם, האם חסר לך משהו לעבודת השם? פעמים אנו מונועים מקנאה ודבר זה עלול לגרום לאדם לאבד הכל.

אומר אור החיים הקדוש: "וְאַחֲזֵת אֶת הַנְּהוּ אֶלְהִיךָ כָּל־לְבָבְךָ וְכָל־נַפְשְׁךָ וְכָל־מְאֹדְךָ". עד היכן צריך אדם לאהוב את השם? בכל לבבך, נפשך ומאודך. אם חלילה היה אדם עני וחולה ואין לו ילדים. לפתע מגיע אליו נביא ואומר לו, עוד יומיים אתה מחלים לחלוטין, תרכוש קרקע ותתעשר וייוולד לך בן ואכן תוך זמן קצר הדברים מתקיימים. כאשר יפגוש את הנביא פעם נוספת, מה יהיו הרגשות שלו כלפיו? אהבה אין סופית על כך שסידר לו את החיים. אומר אור החיים, מה ממלא את לב האדם? הבנים שלו, זה בכל לבבך. בכל נפשך- שעומד למות ונותן לו הקב"ה חיים. בכל מאודך- נתן לך הקב"ה הכל והרים אותך מהעוני. איך אמור האדם להרגיש עכשיו כלפי הבורא!?

זהו לשון אור החיים (דברים ו,ה): "והנה המשכיל בענין חשק ה', כל זה דבר קל הוא בערך מה שהנפש חושקת בבורא. והמשלתי דבר זה לאדם גדול ומופלא בנכסים, שרצה ללכת למקום רחוק לצד סכנת מקום שהיה בו (פחד שישדודו אותו) ואסף כל נכסיו בקנית מרגלית גדולה באלף אלפי דינרי זהב ושם לדרך פעמיו לעיר רחוקה אשר שם נכון לבו בטוח בממונו והונו. וקודם שהגיע לעיר אשר פנה בדעתו ללכת שמה, כלתה צידתו (נגמר האוכל) ואין דינר בכיסו והיה מסתפק בדלות ובעוני גדול ושפלות רב כי אפס כסף. והנה, זה האיש הגם שהוא מתהלך בדוחק וצער, עם כל זה לבו שמח וכליותיו עליצים, כי רב אונו והונו ויצא ממקום המסתכן ויבא יבא ברנה נושא האבן גדולה יקרת הערך. כן הדבר הזה, אדם שזכה בדביקותו יתברך ואהבתו ובו קבץ כל ממונו והונו ויבן בעיניו קנות דבר בעולם הזה לצד סכנת המקום נוסף על מיעוט שווי (מה אתה מחפש ניסיונות של עושר, הרי הממון יכול להוציא את האדם מהעולם וידוע לכל שאין אדם לוקח איתו דבר בסוף חייו חוץ ממצוות ומעשים טובים). ולקח לו ה' לאלהים, אין לך קניה בעולם כקנין זה, למעלה מהאבן יקרה שבמשל. כי מי ידמה לו ומי ישוה לו? ואדם כזה, לו יהיה שיהיה דחוק ומצטער בימים מועטים אלה לו בעה"ז (מותר להרוויח, אבל איך אדם חי עם זה? גם בלימוד ובתפילה המספרים רצים לו בראש? זו לא הסתפקות), נכון לבו בטוח בה' אור עולם וישמח לבו ויגל כבודו, ובהגיע למחוז חפצו שהוא עולם הקיים והבטוח הנה שכרו אתו. ומעתה חיבת הקודש הוא היוצר ודבקו בו הלא הוא בניו וחיינו וממונו וביתר שאת". מדרגה של אהבה אמיתי להשם, שאדם מוכן לעשות לכבודו יותר ממה שהיה מוכן לעשות עבור ילדיו ועבור חייו.

אור החיים היה במדרגה זו, הוא לא היה לוקח עבודה לפני שהיה אוזל כל מה שהרוויח מעבודה קודמת. אפילו כשביקש הסולטן שיכין תכשיט לביתו, אמר לו אור החיים, יש לי מה לאכול. הלוואי והיינו עובדים רק בכדי שיהיה לנו מה לאכול... אנחנו הרבה מעבר לאכילה. אומר לנו אור החיים, תשחררו מעט, אל תהיו כמו עפרון שממתנה הגיע למכירה ב400 שקל כסף עובר לסוחר. ונכון שאברהם הוא זה שלחץ לקנות וסירב לקבל במתנה. אבל איך הגיע עפרון לסכומי עתק אלו? אם הוא לא היה רע עיין, לא היה הולך רחוק כ"כ. בעבור תאוה זו של עפרון החסירו בתורה את האות ו' משמו 'עפרן'.

הפתיח של הפרשה נותן לנו להבין עניין החיים והמוות. שרה הייתה אישה עשירה מאוד ודבר זה לא מוזכר כלל בתורה, זה פרט שולי ולא מעניין. מה שמעניין הוא ששרה יושבת באוהל, צנועה ועושה חסדים והיא שורש לכל עם ישראל. נבין, כי אין איסור להיות עשיר, השאלה היא איך? האם הכסף שלך הוא מלא או חסר? האם יש לך יישוב הדעת בלימוד ובתפילה, או שהדבר לא נותן לך מנוח ורק מחפש להתעשר יותר.

אדם צריך להרגיש שהחיים העולם הזה קצרים ואין זמן מיותר. צריך להתאמץ על חיי הנצח שלנו ולקנות את מידת עין טובה, של הסתפקות כפי שנאמר: איזהו עשיר, השמח בחלקו!

מוקדש לרפואת אלעד בן מירב, ישראל מרדכי דוד בן שמעון צבי, משה בן רבקה, רבקה בת פרח, חנוך בן מתילדה, עדה בת שרה, לעילוי נשמת דוד בן מרים, רבקה בת פרח והצלחת עם ישראל

ניתן לצפות בשיעור המלא בערוץ של הרב דוד לוי ביוטיוב

שבת שלום! הרב דוד לוי